

ANCIENT RELIGIOUS TEXTS AND CHRISTIAN SCRIPTURE

Mihai HANDARIC

Assoc. Prof. PhD, "Aurel Vlaicu" University of Arad

Abstract: This article seeks to address issues related to the relationship between ancient religious texts and the sacred text of Christianity. The question regarding the relationship between these two categories of texts worries both those inside the Christian community and those outside it. Some of them underline the priority in time of ancient texts. There are voices within Christianity that question the extent to which the Divinity has been revealed in the religious writings of other peoples? It is said that the first section of the biblical text: the Old Testament comes from a small nation called Israel, compared to the ancient texts produced by large nations, who formed great cultures and civilizations. Also, the holy book of the Jews - the Old Testament was written much later, not earlier than the fifteenth century BC, unlike the ancient texts of the great empires of the East: the Sumerians - (3rd millennium BC) and the Akkadians (mid-third millennium BC), Indians, Egyptians, Babylonians, etc. The author highlights striking similarities in terms of themes addressed by the text of the Old Testament and the religious texts of older peoples such as: The Epic of Gilgamesh in Sumerian and Akkadian, and the Babylonian and Egyptian texts. Among the common themes we mentioned: Divinity, Garden of Eden, Tree of Life, The Snake, Conflict between God (gods) and man, the Man, the Woman, Fall, Flood, and others. One of the main criteria of the acceptance or rejection of some narratives from older ancient texts was the official Judeo-Christian tradition, which although it is open to new information, to elucidate new aspects of the historical and religious experience of the community's past, it is constrained by the limits of the official tradition – expressed by the canonical text that claims to be the revealed divine message.

Keywords: ancient religious texts, biblical text, common themes, official tradition.

Introducere

Perioada postmodernă pe care o traversăm ridică o serie de întrebări referitoare la relația dintre textele religioase antice și textul sacru al Creștinismului. Întrebarea referitoare la relaționarea între aceste două categorii de texte amintite, îi frământă atât pe cei din interiorul comunității creștine, cât și pe cei din afara ei. Se pune problema originii acestor texte, a posibilității unei surse comune, a unor teme comune, care pot fi urmărite atât în textul biblic cât și în textele antice. Reprezentanții comunităților religioase din afara spațiului iudeo-creștin vorbesc despre prioritatea în timp a textelor antice. Pe de altă parte, din interiorul creștinismului există voci care se întrebă în ce măsură Dumnezeu s-a descoperit și în scrierile religioase ale altor popoare?

Concepția despre lume și viață din zilele noastre pune un accent deosebit pe dialog și conviețuire în armonie cu celelalte comunități religioase. Astfel că se solicită răspunsuri la modul în care este descris Dumnezeu în alte texte religioase. Se aduc argumente aparent convingătoare în sprijinul afirmației de mai sus. Cercetătorii încearcă să pună sub semnul întrebării importanța pe care creștinii o dau textului lor sacru. Se afirmă că prima secțiune a cărții sfinte: Vechiul Testament - Biblia Iudaismului, vine de la un popor mai

mic, numit Israel, în comparație cu textele antice ale altor popoare, care au format mari culturi și civilizații.¹

De asemenea, cartea sfântă a evreilor: *Vechiul Testament* a fost scrisă mult mai târziu, cel mai devreme prin secolul XV î.H, spre deosebire de textele care înregistrează tradițiile religioase ale imperiilor mari din Orient: sumerienii – (Mileniul III î.H.) și akkadienii (mijlocul Mileniului III î.H.), indienii, egiptenii, babilonienii, etc

În plus, se pune întrebarea referitoare la cum ar trebui să ne raportăm la aceste texte, ținând cont de faptul că exista asemănări izbitoare între textul *Vechiului Testament* (1400 î.H.) și textele religioase ale popoarelor mai vechi amintite. Vom lua în considerare aspecte legate de *Epopoea lui Ghilgameș* (2400-1800 î.H.), din sumeriană și akkadiană, precum și textele babiloniene, egiptene, indiene, etc.?

În această lucrare ne propunem să analizăm această problemă, având în vedere provocările menționate mai sus.

Elemente comune întâlnite în textele antice păgâne și în Scriptura creștină

Pentru început dorim să identificăm o serie de elemente comune textului biblic și textelor amintite. Studiind scrierile religiilor antice din timpuri îndepărtate, vom vedea că există asemănări izbitoare cu Scriptura iudeo-creștina, în ce privește anumite informații legate de Dumnezeu, Cer și de relația omului cu divinitatea.

Printre aceste teme comune, la care ne vom referi în această lucrare vom menționa următoarele: *Dumnezeu, Grădina Eden, Pomul vieții, Șarpele, Conflictul dintre Dumnezeu (dumnezei) și om, Bărbatul, Femeia, Căderea, Potopul, și altele.*

În continuare vom arăta modul în care sunt interpretate unele din temele comune religiei iudeo-creștine și religiilor antice păgâne. Vom discuta despre *Epopoea lui Ghilgameș, Potopul lui Noe, Crearea femeii*, și vom face referire tangențial la personajul mitic Lilith menționat și în Scriptură, și în tradiția iudaică târzie – Zochar și Cabala, și în operele grecilor: *Iliada* și *Odiseea*. Vom face referire și la tradițiile religioase din folclorul vechi de pe teritoriul românesc.

Părerile cercetătorilor sunt împărțite în legătură cu direcția urmată, din punct de vedere geografic, în privința ordinii în care informațiile primordiale legate de Divinitate și Creație au influențat tradițiile religioase ale diferitelor popoare. În cazul influenței miturilor sumeriene, babiloniene în relație cu datinile folclorului românesc, unii cercetători susțin că aceste tradiții și motive religioase s-au transmis de la Nord la Sud. M. Eliade susține că trebuie să vorbim de o influență de la Nord (tradițiile sumero-akkadiene) la Sud (Asia – tradițiile șamanice – zona Siberiei Centrale și alte zone, etc). Pe de altă parte Ioan Petru Culianu nu este de acord cu influența motivelor religioase de la Nord spre Sud, ci invers. Și Andrei Oișteanu susține influența tradițiilor și motivelor religioase de la Sud către Nord, aducând dovezi suplimentare în această direcție.²

1 Gideon Kotzé, Christian S. Locatell, and John A. Messarra, *Ancient Texts and Modern Readers. Studies in Ancient Hebrew Linguistics and Bible Translation Series*, în *Studia Semitica Neerlandica*, Vol. 71, Leiden: Brill, 2017.

2 Vezi capitolul „Ascensiune” din cartea lui Ioan Petru Culianu, *Cult, magie, erezii: articole din enciclopedia ale religiilor*, București: Editura Polirom, 2003. Oișteanu Andrei este de acord cu concepția lui Culianu, în cartea sa:

Însă această discuție nu este esențială pentru noi. Ne interesează în primul rând autenticitatea temelor abordate. Totuși, direcția de transmitere a acestor tradiții ne ajută în a stabili locurile geografice în care au trăit primii oameni. Identificarea zonei respective ar putea fi un argument în favoarea sursei de unde au pornit acele tradiții.

În continuare vom prezenta mai multe informații comune textului biblic și tradițiilor vechi din civilizațiile antice. Vom discuta pentru început despre Epopeea lui Ghilgameș.

Epopeea lui Ghilgameș

Această epopee este povestea vieții lui Ghilgameș, un rege sumerian al Urukului. Este considerată prima operă literară a lumii, păstrată până în zilele noastre. A fost scrisă pe 12 tăblițe de lut. Primele 11 tăblițe conțin epopeea propriu-zisă și ultima este o traducere din akkadiană a epopeii - ce datează din secolul XII î.H.³

Lucrarea aparține mileniului trei î.H (aprox 2400 -1800 îC). S-a păstrat în biblioteca regelui asirian Asurbanipal, de la Ninive. Primele tăblițe au fost descoperite în anul 1853 d.H., de Hormuzd Rassam. Traducerea lor a fost realizată de George Smith. Aceste tăblițe relatează informații despre Potop.

Epopeea este întâlnită la diferite popoare cu diferite titluri, ca: *Ghilgameș și taurul ceresc*, *Ghilgameș Bilga*, *Enkidu și infernul*, *Potopul*, *Moartea lui Ghilgameș*, etc. A fost greu de tradus pentru că sunt scrise în patru limbi antice: babiloniană, acadiană, hurită și hitită. Sumerologul S. Kramer organizează lucrarea într-o formă coerentă, care pune relatarea potopului ultima în ordinea stabilită. Orientalistul englez Andrew George încearcă o interpretare a epopeii în cartea lui.⁴ Ulterior au fost traduse 100 de texte din operă, și Stefan Maul a publicat o ediție critică în anul 2008.

Opera care a ajuns până la noi a fost scrisă în orașul Uruk, prin secolul al XII-lea, fiind tradusă din limbile hitită, hurită și akkadiană. Se menționează o listă a zeilor, datată de prin secolul XXVI î.H. Urukul a fost descoperit ca ruine sub localitatea actuală Warka. Este menționat și numele autorului în biblioteca de la Niniveh. Este vorba despre *Sin-leqi-unininni*.

Personajul principal pare să fi fost real. A fost apreciat ca lider dar și ca erou. Ulterior a fost divinizat. Opera dezvoltă tema fundamentală a omului – frământarea cu teama morții și a nemuriri.

Povestea se referă la plângerea supușilor lui Ghilgameș, adresată zeiței Iștar, pe motivul că îi pune la munci grele.⁵ Zeița îl trimite pe Enkidu, un erou, un muritor, să îl pedepsească pe Ghilgameș. Lupta a fost nedecisă, Enkidu recunoscându-i lui Ghilgameș vitejia. În final cei doi s-au împrietenit.

Ordine și Haos. Mit și magie în cultura tradițională românească, Iași, București, Editura Polirom, 2004, 2013, nota 128, care vorbește despre părerile contradictorii dintre Mircea Eliade și I.P. Culianu.

³ Historia „<https://www.historia.ro/revista>” <https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/epopeea-lui-ghilgames-si-dorul-nemuririi>. Accesat 6 aprilie 2020.

⁴ George, A.R., *The Babylonian Gilgamesh Epic – Introduction*, Critical Edition and Cuneiform Texts, Oxford, 2003.

⁵ Historia „<https://www.historia.ro/revista>” <https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/epopeea-lui-ghilgames-si-dorul-nemuririi>. Accesat 6 aprilie 2020.

Zeița Inanna – în Sumer (Iștar în Babilon) se îndrăgostește de Gilgameș, care refuză să se căsătorească cu ea. De aceea ea trimite *taurul ceresc* să devasteze orașul Uruk. În final Enkidu și Ghilgameș îlucid. Mai târziu moare Enkidu, pe care Ghilgameș îl plânge împreună cu natura.

Pentru a-l readuce la viață, Ghilgameș pleacă în căutarea secretului nemuririi, pe care îl știa Utnapiștim ultimul rege din Șuruppak (echivalentul lui Noe din Biblie), care a supraviețuit potopului împreună cu soția sa. Acesta îi povestește cum zeul *Ea* l-a sfătuit să construiască o corabie pentru a se proteja de furtunile provocate de zeul *Enlil*, care mai apoi i-a dăruit lui Utnapiștim viață veșnică.

După insistențe, Ghilgameș primește secretul. Pleacă în căutarea unei buruieni care oferă tinerețe veșnică. Deși o găsește, Șarpele i-o smulge și falimentează în aducerea la viață a lui Enkidu.

Opera abordează subiecte ca moartea, nemurirea, prietenia, devenirea, cultura, valori, etc. În final Ghilgameș trebuie să accepte efemeritatea vieții umane.

Se afirmă că epopeea a influențat narațiuni din Biblia evreiască precum și scrierile lui Homer, *Iliada* și *Odisea*.⁶ Este vorba despre teme ca: Potopul, Hadesul, Judecata Șarpelui, Crearea omului, Nemurirea, omorârea monstrului – a șarpelui, dorul nemuririi, secretul descoperirii vieții veșnice, etc. Toate aceste subiecte le regăsim într-o formă mai mult sau mai puțin asemănătoare și în textul biblic. De aceea în continuare vom căuta să analizăm prin comparație anumite teme comune la care ne-am referit, pentru a scoate în evidență asemănările, dar și diferențele.

Copacul cosmic – Hullupu

Pentru început ne vom referi la tema Pomului – a Copacului cosmic, pe care îl găsim atât în *Genesa* 2:16-17, dar și în scrierile antice mai vechi. Epopeea lui Ghilgameș este considerată cea mai veche scriere din legendele sumero-akkadiene,⁷ care în tăblița a 12-a – în traducerea acadiană, vorbește despre *un copac numit Hullupu de pe malurile Eufratului*⁸ (cf. *Gen. 2:8-15*), care a fost smuls de Vântul de Sud, și dus de ape. Zeița Inanna (Iștar în Babilon) l-a luat și la sădit în grădina templului ei din Uruk.

Zeița Iștar - Șarpele, Lilith și Pasărea furtunii

Vom face referire în continuare la câteva personaje mitice întâlnite în literatura antică, unele din ele, cum ar fi: Șarpele și femeia – care are un alt nume, diferit de Lilith, zeița Iștar, ce sunt prezente și în textul biblic. Referind la textele antice exterioare narațiunii biblice, vom face cunoștință cu Zeița Inanna (Iștar în babiloniană), care a fost inițial o zeităte locală a vegetației. Prin anii 2300 î.H., a ajuns să fie considerată cea mai cunoscută zeiță în Mesopotamia.⁹ Era considerată protectoarea cetății Uruk, plasată

6 Historia „<https://www.historia.ro/revista>.” Accesat 6 aprilie 2020.

7 Alexander Heidel, *The Gilgamesh Epic and Old Testament Parallels*, Chicago, London: The University of Chicago Press, 1949, p. 1-10.

8 Alexander Heidel, *The Gilgamesh Epic and Old Testament Parallels*, p. 1-16.

9 David T. Sugimoto, *Transformation of a Goddess: Ishtar, Astarte, Aphrodite*, Academic Press Fribourg, 2014, p. 1-14.

între zeii importanți: Anu, Enki și Enlil. Era considerată apărătoarea regilor. Sargon din Akkad, menționat și în Vechiul Testament (Isaia 20:1), se ruga ei pentru biruință în războaie.

Cercetătorii au susținut că există o relație între zeitățile grecești Demeter sau Persefona (din Homer - *Iliada și Odiseea*), și Zeița Inanna sumero-babiloniană, în sensul că și zeitatea greacă a început ca Zeiță rurală a fertilității. Ea favoriza cunoașterea și cultura în Uruk. Îl solicită pe Ghilgameș să îndepărteze trei paraziți care s-au cuibărit în copacul *Huluppu*. În mitologia greacă Inanna este asemănată și cu Afrodita, datorită senzualității și a frumuseții sale.

Zeița Iștar este menționată în tradițiile canaanite ale mileniului doi î.H., și în Vechiul Testament, unde este cunoscută sub numele de Astartea (1Regi 11:5, 2Regi 23:4,7).

Toaca sau toba lui Noe

Personajul Noe este menționat în Biblie în mai multe cărți (Gen 5:29-9:29, Isaia 54:9, Ezech 14:14 și 20, Matei 24:37-38, Luca 17:26-27, Evrei 11:7 și 2Petru 3:20). Există asemănări între Noe al Bibliei, Ghilgameș din Epopeea lui Ghilgameș. Însă în textul extrabiblic există informații suplimentare despre personajul care a supraviețuit potopului, și anume toaca – un obiect construit de el.

Toaca este unul din obiectele despre care scrierile antice vechi susțin că are puteri magice. Este o tradiție pe care nu o găsim în textul biblic. Există tradiții mai târzii care vorbesc despre toaca lui Noe. Acest obiect este descris ca având conotații magice. Toaca este menționată în Epopeea lui Ghilgameș, unde ni se spune că după ce zeița Inanna (Iștar), își făurește un tron și un pat din Copacul mitic, își face din același lemn probabil și o tobă și un ciocănel. Între timp Ghilgameș și prietenul lui Enkidu, fac o greșală, nerespectând tăcerea impusă, instrumentul cade sub pământ. Enkidu pleacă în căutarea lui.¹⁰

După unii cercetători, toaca (*pukku*) și *mikku* (ciocănelul) reprezintă ritmul călătoriei în infern. Dar Enkidu nu își mai amitește de toacă și nici de ciocănel. Ghilgameș uită să îl întrebe de ele, și de soarta celor care se află în hades. Narațiunea referitoare la această tobă creată de zeița Iștar lipsește din textul biblic dar este prezentă în tradiții iudeo-creștine mai târzii, la care ne vom referi în continuare.

Motive religioase în alte tradiții și în folclorul românesc

În continuare vom aminti câteva din motivele religioase menționate mai sus dar și altele, cum este motivul sacrificiului. Aceste motive le întâlnim în tradiții religioase iraniene, la popoarele nord-europene și indiene. Vom face referire la folosirea acestor teme și în folclorul românesc. Vom face referire la arborele vieții, Șarpele, toaca lui Noe, precum și motivul sacrificiului.

¹⁰ Andrei Oișteanu, *Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească*, București: Editura Minerva, 1989, p. 70.

Arborele vieții

Așa cum deja am menționat tema Pomului sau Copacului vieții este întâlnită în textul biblic dar și în alte tradiții antice.¹¹ Acest copac are puteri magice. În tradițiile iraniene avem *Arborele vieții* – Huapa,¹² cu atribute cosmice, care crește în mijlocul *lacului mitic* – considerat apa primordială. Imaginea descrisă în tradițiile iraniene ne reamintesc de apa primordială descrisă în Genesa 1.2.

Aceeași imagine a arborelui vieții o întâlnim și în mitologia Nord -Europeană, cu cele trei paliere cosmice. La rădăcină sălășuiește Balaurul care simbolizează principiul haosului¹³ (Vezi și Geneza 1:1-6).

Înțelegem că printre ale teme comune, popoarele păstrează în memoria lor tema *Pomului vieții*, ceea ce ne poate duce cu gândul la existența unei memorii comune cu privire la acest pom.

Toba sau toaca lui Noe

Așa cum am afirmat deja, toba lui Noe din tradițiile religioase vechi nu este întâlnită în textul biblic. Dar tema tobei este prezentă nu doar în tradițiile antice sumeriene, akkadiene sau babiloniene, ci și în tradițiile șamanice. Toaca este menționată în tradițiile șamanice, ca simbolizând ritmul: călăuză și vehicul în călătorie. Ea ne amintește de timpul limitat în care își desfășoară omul existența, de condamnarea lui la moarte, și de alungarea lui pe pământ, unde în final va muri. Șamanul călătorind spre muntele Lumii din Centrul lumii, i se promite Copacul cosmic din care își va face o tobă.¹⁴ Această tradiție ne amintește despre Pomul vieții din Genesa 2:9, 3:17-24, Apoc. 2,7, Apoc. 22:2,14. Mitul tobei e întâlnit și în mitologia indiană, unde zeul Șiva crează lumea bătând din tobă. În Sudan lumea este creată de zeu prin folosirea a opt tipuri de tobe.

În folclorul românesc se afirma că Noe a construit corabia fără să lucreze efectiv ci doar bătând toaca. Actul ascundea puteri magice. În felul acesta corabia se construiește de la sine. În tradiția românească există o toacă în cer similară ca cea de pe pământ, dar pe care o aud doar oamenii fără păcate, buni, sau oamenii năzdrăvani. Oișteanu vorbește despre acest motiv în tradiția românească referindu-se la toaca lui Noe și toaca lui Dumnezeu.

Motivul sacrificiului

11 Despre paralele între textul biblic și textele antice vezi J. David Pleins, J. David, *When the Great Abyss Opened: Classic and Contemporary Readings of Noah's Flood*, Oxford: Oxford University Press, 2003, p. 96,112.

12 Andrei Oișteanu, *Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească*, p. 8-11. Balaurul simbolizează principiul haosului ca similar cu monstrul Typhon din mitologia greacă.

13 R.K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, Grand Rapids: Eerdmans Publishing, 1979, p. 102-103. Și Andrei Oișteanu, *Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească*, p. 13, 166-205.

14 Andrei Oișteanu, *Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească*, p. 8, 9, 84-94.

O secvență inedită întâlnită în motivele religioase ale folclorului românesc este că Noe lucrând la corabie s-a tăiat și a curs sânge pe pământ, așa a crescut mălinul.¹⁵ În acest context apare ideea sacrificiului.

Referitor la construirea unei corăbii, tradiția finlandeză vorbește despre dorința unui erou mitic de a se duce să pețască o fecioară pe țărmul mitic. Construiește o barcă din lemn de stejar până la urmă, eroul nu reușește să creeze barca. Acest lucru dovedește neputința omului de a finaliza proiectul prin forțe proprii. La fel ca în *Legenda Meșterul Manole* care realizează că trebuie să o jertfească pe soția lui Ana, pt construirea Mănăstirii Putna,¹⁶ în vremea voievodului Moldovei Ștefan cel Mare.

Mitologia păgână și Biblia

Scopul pentru care am făcut aceste comparații este pentru a scoate în evidență specificitatea metodei hermeneutice de abordare a textului biblic, prin contrast cu metoda hermeneutică folosită pentru analizarea textelor antice amintite. Evaluând modul de interpretare a textului biblic vom observa că cercetătorii folosesc o hermeneutică specifică, chiar specială, în timp ce metoda de interpretarea a textelor antice. Deși mai mulți cercetători propun ca Biblia să fie analizată ca orice altă carte, totuși mesajul ei reclamă folosirea unei metode hermeneutice care să ia în considerare intervenția divină în istoria comunității umane.

În sensul acesta Hans Frei scoate în evidență diferența de raportare a personajelor biblice la Divinitate, spre deosebire de atitudinea personajelor din *Iliada* și *Odissea* față de zei. Dacă personajele din mitologia greacă își pot permite să comenteze voința zeilor, personajele biblice nu pot refuza voința divină și să mențină relația cu divinitatea.¹⁷

Ținând cont de diferențele observate între personajele din textele antice și textul biblic, considerăm că metoda de interpretare propusă de cercetarea actuală pentru explicarea relației dintre Biblie și textele antice din mitologia păgână este necorespunzătoare. Este nevoie să scoatem în evidență faptul că cercetarea religioasă din prezent care propune interpretarea Bibliei la fel ca interpretarea altor texte literare, inclusiv cele religioase antice amintite de noi în această lucrare folosește o serie de presupuziții necorespunzătoare. Metoda actuală aplică criteriile de evaluare corespunzătoare unui text literar obișnuit. Însă în presupuzițiile religiei creștine, Scriptura este un text neobișnuit. El nu poate fi explicat în totalitate printr-o metodă hermeneutică pe care o aplicăm analizând orice document istoric. În privința textului biblic, metoda criticii literare obișnuite are limitele ei.

15 Andrei Oișteanu, *Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească*, p. 68-83. Oișteanu, *Ordine și Haos*, 2013.

16 Lucian Blaga, *Legenda Meșterului Manole – Teatru*, 1927, în https://kupdf.net/download/lucian-blaga-mesterul-manolepdf_598dd1c3dc0d60c118300d18_pdf#. Accesat 20.02.2021.

17 Vezi discuția despre eclipsarea narațiunii biblice din cartea, Hans Frei, *The Eclipse of Biblical Narrative*, (New Heaven and London: Yale University Press, 1974), 1-2, și Mihai Handaric, *Tratat de istoria interpretării Teologiei Vechiului Testament*, Arad: Editura Universității Aurel Vlaicu, 2009, p. 388-9.

Vom scoate în evidență originile acestei metode de interpretare în istorie. Pentru aceasta trebuie să îl menționăm pe Baruch Spinoza (1632-1677), care influențat de filosofia lui Descartes, propune metoda raționalistă de cercetare istorică, care exclude din ecuație dimensiunea supranaturală a realității.¹⁸ De exemplu, această metodă nu are potențialul explicării caracterului profetic al textului biblic. Astfel că pentru interpretarea corectă a textului biblic avem nevoie de o hermeneutică specială.

Revenind la interpretarea relației dintre textul biblic și textele antice din civilizațiile: sumeriană, babiloniană, egipteană, etc., hermeneutica creștină susține că trebuie să evităm abordările care ignoră sau limitează dimensiunea supranaturală a textului biblic. Cercetând metoda comparativă a criticii literare actuale asupra textelor, putem observa câteva neajunsuri ale acestui demers, și anume:

1. *Legea evoluției* care se aplică și în explicarea dezvoltării sistemelor religioase de la forme simple către forme complexe de manifestare. O asemenea abordare a fost propusă și în teologia creștină. Ea este cunoscută sub numele de *Metoda istoria religiei (Religiongeschichte)*.

2. *Interesele puterii* din fiecare perioadă istorică: politice, sociale, de grup, personale, etc., formatează în mod decisiv religia unei comunități, în sensul că pune presiuni asupra prezentării narațiunii biblice care ia în considerare comunicarea omului cu divinitatea, numită revelație.

3. Se consideră că trebuie să *acordăm valoare egală tuturor textelor* religioase consultate în prezentarea adevărului religios. Acest lucru exclude antiteza: adevăr – falsitate în interpretarea textului.

4. *Cercetătorului* care analizează datele, *i se acordă credit total* în evaluarea pe care o face, pe baza argumentelor raționale. Însă trebuie să luăm în considerare faptul că rațiunea umană are limitele ei, care pot conduce la eroare.

Așa cum am afirmat deja, interpreții creștini pleacă de la presupuziția că Scriptura este un mesaj comunicat omului prin revelație. De aceea este important ca să se țină cont de dimensiunea transcendentală a textului biblic. Acest mesaj nu poate fi modificat sau pervertit de diferiți factori cum ar fi: interesele puterii, surse alternative, sau de însuși interpretul biblic, în mod conștient sau inconștient. De aceea textele religioase antice care oferă o variantă diferită de cea oferită de tradiția oficială, sunt tratate ca legende și mituri create de popoarele în care acestea au fost compuse. Ele pot fi consultate cu scop apologetic (constituind dovezi suplimentare în sprijinul unor teme, motive comune cu textul biblic. Pot fi citite și cu scop informal pentru a identifica firul călăuzitor al istoriei umanității, privind la temele comune întâlnite în cele două categorii de texte.

În continuare vom căuta să evidențiem neajunsurile metodei moderne prezentând dovezi preluate din compararea textelor antice amintite cu textul biblic.

Vechimea scrierilor ca dovadă a autenticității lor

¹⁸ Jonathan Francis Bennett, *A Study of Spinoza's Ethics*, Indianapolis: Hackett Publishing Company, 1984, p. 29-31. Consultă și I. Bruker, *Filosofia lui Spinoza*, în volumul C.R. Motru, *B. Spinoza – 250 ani de la moarte*, în *Revista de Filosofie* nr. XII, a Societății Române de Filozofie, București, 1930, p. xxxvii-xxxviii, liv-lxii.

Ținând cont de textele religioase care au fost scrise anterior textului biblic, am putea emite ipoteza că autorul sau autorii textului biblic – Vechiul Testament – au preluat informațiile din scrierile mai vechi: sumeriene, akkadiene, babiloniene, egiptene și indiene.

Pe de altă parte, vom specifica faptul că nu întotdeauna vechimea unor informații religioase este dovada autenticității religiei respective. De exemplu Nicolae Iorga și alți cercetători au ajuns la concluzia că legende și miturile din Europa centrală inclusiv cele din folclorul românesc sunt mai vechi decât unele mituri religioase și legende ale marilor civilizații antice. Mircea Eliade, N. Iorga și I.P. Culianu susțin că în legende și tradițiile românești întâlnim mituri și motive religioase mai vechi decât tradițiile grecilor și romanilor.¹⁹

Cum ar trebui să explicăm asemănările izbitoare dintre textul Vechiului Testament și textele religioase din culturile idolatrie? Nu cumva religia mozaică, mult mai târzie, s-a inspirat de la aceste religii foarte vechi: sumeriană, akadiană, babiloniană, egipteană, etc.?

Ar fi logic să susținem că religiile mai vechi fiind mai aproape de origini au credibilitate mai mare decât cele mai noi - ca religia mozaică. Deși vechimea unei surse istorice sau religioase este un criteriu important de analiză a autenticității unui text, totuși observăm că în istorie narațiunea biblică s-a impus mult deasupra celorlalte texte antice religioase. Interpreții iudeo-creștini pretind că informațiile înregistrate în Biblie au fost comunicate prin revelație - descoperirea de Sine a lui Dumnezeu. Evreii se laudă că sunt singurul popor care a auzit glasul lui Yahweh rostind cele Zece porunci pe Muntele Sinai.

În Deuteronom 4:7-8 evreii sunt conștientizați de acest privilegiu. "Care este, în adevăr, neamul acela așa de mare încât să fi avut pe dumnezeii lui așa de aproape cum avem noi pe Domnul, Dumnezeul nostru, ori de câte ori Îl chemăm? Și care este neamul acela așa de mare încât să aibă legi și porunci așa de drepte, cum este toată legea aceasta pe care v'o pun astăzi înaintea?"

De asemenea, textul biblic reclamă o hermeneutică specială și pentru că vorbește despre responsabilitatea omului înaintea divinității. Apostolul Pavel discută acest subiect în Romani 1:18-23.

Concluzie

În studiul nostru ne-am limitat la o serie de texte, care ne-au ajutat să evidențiem provocările menționate mai sus. Este vorba despre *Epopoea lui Gilgamesh*, alte scrieri antice vechi, akkadiene, babiloniene, siriene, grecești. Comparând textele la care am făcut referire am observat că există teme comune cu textul biblic, printre care: Divinitatea, Creația și istoria relației dintre oameni și divinitate. Am văzut că există asemănări în ce privește unele evenimente la care fac referire atât textul biblic cât și textele antice religioase. Am susținut că similaritățile dintre ele pot fi explicate evaluând

19 Andrei Oișteanu, *Ordine și Haos. Mit și magie în cultura tradițională românească*, Iași, București, Editura Polirom, 2004, 2013.

prioritatea surselor, și existența unei memorii comune, în ce privește relația umanității cu Divinitatea.

Am luat în considerare și tradițiile iudaice mai târzii care au fost scrise după fixarea textului canonic al Creștinismului, și care fac speculații teologice, ce depășesc limitele canonului Vechiului Testament, care a fost stabilit la sfârșitul secolului I d.H., (anul 90 d.H. - Iamnia). Ne-am referit tangențial și la aspecte legate de tradiția românilor, amintind și legendele populare ale românilor.

Am făcut referire la texte iudaice mai târzii, cum ar fi: *Zochar, Kaballa, Alfabetul lui Ben Sirah*, etc, arătând că explicațiile întâlnite aici sunt etichetate ca devieri de la tradiția oficială - normativă susținută de tradiția oficială a comunității iudeo-creștine. Argumentul fiind includerea în aceste texte a unor motive și narațiuni preluate din miturile popoarelor antice exterioare poporului ales – Israel, pe care au căutat să le integreze în tradiția oficială iudaică, violând astfel limitele textului sacru acceptat ca normativ de comunitatea de credință. Din acest motiv reprezentanții tradiției oficiale iudeo-creștine au respins textele iudaice mai târzii, chiar dacă ele încearcă să completeze unele goluri ale narațiunii oficiale înregistrată în textul biblic.

Am putut observa că atât textul biblic cât și textele antice exterioare tradiției iudeo-creștine amintite păstrează o experiență comună care, ce-i drept, este nuanțată în textele vechi ale popoarelor antice. În aceste textele au fost incluse mituri și legende specifice culturii și credințelor lor religioase, și care au fost respinse mai apoi de tradiția iudaică.

Am înțeles că unul din criteriile principale care au determinat selecția amintită, a fost conformarea narațiunii cu tradiția oficială iudeo-creștină. Deși textele antice menționate aduc informații suplimentare vis-a-vis de experiența istorică și religioasă a trecutului comunității umane în general, ele au fost trecute prin filtrul tradiției oficiale – textul canonic care pretinde a fi mesajul divin revelat. Lecturarea textelor antice religioase este benefică, în sensul că temele comune cu textul biblic întăresc convingerea în existența unei experiențe comune a umanității. Pe de altă parte, motivează cercetătorii textului biblic la reflecție sporită în explicarea semnificației temelor și evenimentelor comune, dar și a narațiunilor specifice fiecărei tradiții.

Bibliografie

Jonathan Francis Bennett, *A Study of Spinoza's Ethics*, Indianapolis: Hackett Publishing Company, 1984.

Bruker, I., *Filosofia lui Spinoza*, în volumul C.R. Motru, B. Spinoza – 250 ani de la moarte, în Revista de Filosofie nr. XII, a Societății Române de Filozofie, București, 1930.

Culianu, Ioan Petru, *Cult, magie, erezii: articole din enciclopedia ale religiilor*, București: Editura Polirom, 2003.

Frei, Hans, *The Eclipse of Biblical Narrative*, New Heaven and London: Yale University Press, 1974.

- George, A.R., *The Babylonian Gilgamesh Epic – Introduction, Critical Edition and Cuneiform Texts*, Oxford, 2003.
- Kotzé, Gideon, Christian S. Locatell, and John A. Messarra, *Ancient Texts and Modern Readers. Studies in Ancient Hebrew Linguistics and Bible Translation Series*, în *Studia Semitica Neerlandica*, Vol. 71, Leiden: Brill, 2017.
- Handaric, Mihai, *Tratat de istoria interpretării Teologiei Vechiului Testament*, Arad: Editura Universității Aurel Vlaicu, 2009.
- Harrison, R.K., *Introduction to the Old Testament*, Grand Rapids: Eerdmans Publishing, 1979.
- Heidel, Alexander, *The Gilgamesh Epic and Old Testament Parallels*, Chicago, London: The University of Chicago Press, 1949.
- Oișteanu, Andrei, *Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească*, București: Editura Minerva, 1989.
- Oișteanu, Andrei, *Ordine și Haos. Mit și magie în cultura tradițională românească*, Iași, București, Editura Polirom, 2004, 2013.
- Pleins, J. David, J. David, *When the Great Abyss Opened: Classic and Contemporary Readings of Noah's Flood*, Oxford: Oxford University Press, 2003.
- Sugimoto, David T., *Transformation of a Goddess: Ishtar, Astarte, Aphrodite*, Academic Press Fribourg, 2014.

Surse online:

- Blaa, Lucian, *Legenda Meșterului Manole – Teatru*, 1927, în https://kupdf.net/download/lucian-blaa-mesterulmanolepdf_598dd1c3dc0d60c118300d18_pdf#. Accesat 20.02.2021.
- Historia „<https://www.historia.ro/revista>”
- <https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/epopeea-lui-gilgames-si-dorul-nemuririi>.
Accesat 6 aprilie 2020.